

UDC 330:334

DOI: 10.31651/2076-5843-2019-3-21-27

OZIEBŁO Małgorzata

Adiunkt n-d,

Wydział Logistyki,

Wojskowa Akademia Techniczna im. Jarosława
Dąbrowskiego,

Warszawa, Poland

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7884-974X>
zenstach@wp.pl

KLASTRY INSTYTUCJONALNYM NARZĘDZIEM WZMACNIANIA INNOWACYJNOŚCI POLSKIEJ GOSPODARKI

Koncepcja klastra staje się coraz bardziej popularna jako skuteczna forma organizacji działalności gospodarczej, jest ona istotna w doniesieniu do obserwowanego w Polsce niskiego stopnia kooperacji między podmiotami gospodarczymi a przedsiębiorcami i naukowcami, a w konsekwencji występowania niskiego poziomu innowacyjności gospodarki. Problematyka klastrów należy do zagadnień szczególnie złożonych i nie wystarczająco zbadanych. Głównym celem artykułu jest zaprezentowanie znaczenia klastra jako instytucjonalnego narzędzia wzmacniającego innowacyjność gospodarki w Polsce. Złożone, poznawcze, teoretyczne aspekty, a także rozwiązania praktyczne oraz realizacja głównego celu postawionego przez autorkę artykułu przyczyniły się do uwzględnienia w artykule metod badawczych takich jak: metody obserwacji, studium literatury z tematu badań jako podstawowe źródło materiałów wtórnych.

***Słowa kluczowe:** klastrów; innowacyjność; inicjatywa klastrowa "navkolobiznesovi" instytucje; polityka klastrowa; instrumenty instytucjonalne wzmocnienie innowacyjnej gospodarki; prywatnego współfinansowania rozwoju klastrów; inicjatywy koordynatora klastra.*

Wprowadzenie. Jak pokazują badania literaturowe i empiryczne klastry stają się powszechnym zjawiskiem na scenie gospodarczej Polski. Wskazane jest, aby firmy uznały kluczowy cel działania w klastrze lub sieci jako wspólne tworzenie innowacji, które są kluczem do sukcesu rynkowego.

Przegląd literatury. Idea klastra staje się coraz bardziej popularna jako efektywna forma organizacji działalności gospodarczej. Jest ona znacząca, szczególnie w odniesieniu do tradycyjnego podejścia do kooperacji między przedsiębiorcami oraz między światem nauki i biznesu [1].

„Klastry zapewniają wiele korzyści niedostępnych dla innych form działalności gospodarczej, takich jak wyższa innowacyjność i efektywność. Firmy należące do klastrów szybciej dostrzegają nowe potrzeby nabywców, lepiej potrafią się do nich dostosować, mając m.in. lepszy dostęp do : nabywców i dostawców, wiedzy, działalności ośrodków badawczo- rozwojowych, a także wsparcia technologicznego czy know-how itp.” [2].

Głównym celem artykułu jest zaprezentowanie znaczenia klastra jako instytucjonalnego narzędzia wzmacniającego innowacyjność gospodarki w Polsce.

Złożone, poznawcze, teoretyczne aspekty, a także rozwiązania praktyczne oraz realizacja głównego celu postawionego przez autorkę artykułu przyczyniły się do uwzględnienia w artykule metod badawczych takich jak: metody obserwacji, studium literatury z tematu badań jako podstawowe źródło materiałów wtórnych.

Wyniki i dyskusja. Polska jest jednym z największych krajów europejskich pod względem powierzchni (312 tys. km). Zapewnia ona korzystne warunki dla rozwoju innowacyjności i przedsiębiorczości. W ostatnich latach w Polsce powstał szereg instytucji okołobiznesowych mających na celu wspieranie przedstawicieli sektora biznesu i nauki w realizacji różnego typu przedsięwzięć biznesowych i badawczo-rozwojowych. Instytucje te oferują np. przestrzeń biurową, specjalistyczne doradztwo biznesowe [3].

Ze względu na rodzaj działalności można wyróżnić klastry przemysłowe, rolnicze, usługowe oraz zaawansowane technologie.

Klastry zapewniają wiele korzyści niedostępnych dla innych form działalności gospodarczej, takich jak wyższa innowacyjność i efektywność. „Firmy należące do klastrów szybciej dostrzegają nowe potrzeby nabywców, wiedzy, działalności ośrodków badawczo-rozwojowych, a także wsparcia technologicznego czy know-how itp.” [4].

Struktury klastrowe są najlepiej zdiagnozowanym i, w zgodnej ocenie ekonomistów, jednym z najskuteczniejszych narzędzi z zakresu polityki gospodarczej, których celem jest stymulowanie współpracy horyzontalnej, a w efekcie konkurencyjności i innowacyjności regionów oraz MSP.

Nowoczesny model procesów innowacyjnych (systemowych, interakcyjnych), w który wpisuje się koncepcję klastrów jako najważniejsze źródło innowacji podaje powiązanie między podmiotami o różnych typach wiedzy oraz uczenie się interaktywne [5].

Polska zapewnia korzystne warunki dla rozwoju innowacyjności i przedsiębiorczości. W ostatnich latach przeprowadzono w Polsce kilka badań mających na celu rozpoznanie wpływu klastrów na innowacyjność funkcjonujących w nich przedsiębiorstw. W Polsce obserwowany jest dynamiczny rozwój ilościowy skupisk podmiotów określanych jako klastry. Powstało szereg instytucji okołobiznesowych, których celem jest wspieranie przedstawicieli sektora biznesu i nauki w realizacji różnego typu przedsięwzięć biznesowych i badawczo-rozwojowych. Do marca 2012 roku odnotowano powstanie łącznie 212 inicjatyw klastrowych.[6] Najwięcej było ich zlokalizowanych w 2012 roku w województwie mazowieckim (26). Licznie były również reprezentowane w województwie warmińsko-mazurskim (18) i śląskim.

Na podstawie badań przeprowadzonych w ramach międzynarodowego programu badawczego „Community Innovation Survey”, pochodzących z 2013 roku i obejmujących lata 2010-2012, gdzie badaniem pełnym objęte były przedsiębiorstwa przemysłowe, w których pracowało 10-49 osób oraz jednostki z sektora usług o liczbie pracujących 10 osób i więcej. Główny Urząd Statystyczny w publikacji z zakresu działalności innowacyjnej przedsiębiorstw zaprezentował wiele bardzo ważnych wyników badań.[7] Współpraca w ramach inicjatywy klastrowej najchętniej jest podejmowana w podmiotach o liczbie zatrudnionych 250 i więcej osób (przedsiębiorstwa przemysłowe 21,1%; sektor usług 25,5%), w podmiotach o liczbie zatrudnionych 50-249 było to odpowiednio 10,1%, 19,7%, najrzadziej współpracy w ramach inicjatywy klastrowej podejmują podmioty zatrudniające od 10 do 49 osób – w sektorze usługowym jest to 13% a w przemysłowym jest to 9,5%.

W przekroju terytorialnym największy odsetek przedsiębiorstw przemysłowych współpracujących w ramach inicjatywy klastrowej dotyczącej działalności innowacyjnej według województw na terenie Polski w badanym okresie występował w województwach : lubelskim (22,7%), oraz śląskim (21,1%) , a najmniejszy : w województwach lubuskim (6,1%) i małopolskim (6,1%). W tym odsetek z sektora usług najwyższy był w województwie podlaskim (57,1%) oraz najniższy w województwie kujawsko-pomorskim (7,7%), a dwóch województwach: lubelskimi i podkarpackim niw wystąpiła współpraca klastrowa.

W kwestii aktywności współpracy klastrowej wykazały się przedsiębiorstwa przemysłowe należące do działu Produkcja wyrobów tytoniowych (66,7%). W odniesieniu do przedsiębiorstw z sektora usług największą inicjatywę klastrową wykazała Działalność pocztowa i kurierska (40%), a najmniejszą Magazynowanie i działalność usługowa wspierająca transport (5,3%).

Do końca 2013 roku zarejestrowanych zostało w Polsce 197 klastrów [8]. W Europie funkcjonuje około 2500 klastrów o skali krajowej, regionalnej lub lokalnej [9].

Rola i znaczenie klastrów w podnoszeniu konkurencyjności i kreowania przedsiębiorczości skłania do podejmowania różnego rodzaju działań na rzecz ich rodzaju. Działania te mają charakter horyzontalny i stanowią element składowy kilku dziedzin polityki gospodarczej (innowacyjnej, naukowo-technicznej, regionalnej lub przemysłowej). W celu skutecznego kształtowania oraz wdrażania systemu wspierania klastrów w Polsce występuje szereg programów określających kierunki polityki ich rozwoju [10].

Kierunki polityki klastrowej określone są m.in. w Strategii Rozwoju Kraju 2020, obejmującej horyzont czasowy 2014-2020. W Strategii tej zakłada się, że klastry są nowoczesnym

instrumentem wzmacniającym specjalizacje regionalne i lokalne, co oznacza przekształcenie skupisk firm w dynamiczne klastry na wysokim poziomie konkurencji i współpracy, interakcji oraz efektów zewnętrznych. Wskazuje się, że klastry przyciągają też przedsiębiorcze i uzdolnione jednostki. Działanie klastrów oparte zostanie na modelu rynkowo-partycypacyjnym, oznaczającym wiodącą rolę sektora prywatnego w ich inicjowaniu, finansowaniu i zarządzaniu. Strategia Rozwoju Kraju 2020 z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego traktuje klastry jako jedno z kluczowych narzędzi poprawy pozycji konkurencyjnej i rozwoju działań przedsiębiorczych [11].

Grupa robocza do spraw polityki klastrowej rekomenduje sześć zasad, które będą istotne w realizacji przyszłej polityki klastrowej [12]:

- 1) szerokie wsparcie procesów sieciowania oraz nawiązywania współpracy w polskiej gospodarce;
- 2) łączenie podejścia oddolnego i odgórnego w odniesieniu do wspierania rozwoju klastrów;
- 3) tworzenie efektywnego ekosystemu instytucji działających na rzecz rozwoju klastra;
- 4) koncentracja wsparcia publicznego na klastrach, które mają największy potencjał rozwoju i tworzenia silnych, inteligentnych specjalizacji gospodarczych;
- 5) koordynacji polityki i instrumentów publicznych (np. nakładów na infrastrukturę, B+R czy edukację) wokół klastrów podstawowych;
- 6) prywatne współfinansowanie rozwoju klastrów (tab. 1).

Tabela 1

Bariery rozwoju klastrów w Polsce

SYSTEMOWE	INSTYTUCJONALNE	RYNKOWE	MENTALNE
Słabe formalne powiązania między podmiotami życia gospodarczego	Niezreformowany sektor B+R	Ograniczone środki finansowe	Dominacja paradygmatu konkurencji
Słaba współpraca firm w zakresie B+R	Niedostateczny rozwój instytucji otoczenia biznesu	Niski poziom innowacyjności gospodarki	Deficyt zaufania społecznego w sferze publicznej
Słaba współpraca przedsiębiorców z sektorem B+R	Niedomagania administracji samorządowej i centralnej	Brak innowacji na skale międzynarodową	Słabość inicjatyw publicznych (oddolnych)
Płytkie formy współpracy w życiu gospodarczym	Biurokracja ograniczająca dostęp do środków publicznych	Niska liczba uzyskiwanych patentów	Słabe fundamenty społeczeństwa obywatelskiego
Braki w sferze legislacyjnej	-	Uzależnienie od środków publicznych	Niezrozumienie idei klasteringu
-	-	-	Egoizm i partykularyzm
-	-	-	Niecierpliwość i krótkowzroczność działania

Źródło: [15].

Innym istotnym dokumentem, który zakłada w ramach priorytetu: Wzmocnienie znaczenia kultury w rozwoju społeczno-gospodarczym – działanie opierające się na wspieraniu i promowaniu powstawania sieci oraz klastrów z udziałem instytucji kultury oraz podmiotów sektora pozarządowego i prywatnego jest Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2011-2020 [13].

Na rzecz tworzenia polityki klastrowej są także podejmowane badania realizowane przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) nt. Polskie klastry i polityka klastrowa. Według badań PARP największą grupę przedsiębiorstw (43%) wchodzących w skład klastrów stanowią mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 osób. Drugą co do wielkości grupę tworzą średnie przedsiębiorstwa, które stanowią 29% badanych. Pozostała grupa (27%) to małe i duże przedsiębiorstwa, przy czym najmniej jest dużych przedsiębiorstw (10%). Według PARP to właśnie

przedsiębiorstwa (79%) są głównymi podmiotami działającymi w Polsce klastrów. Pozostałe 21% przypada na: instytucje otoczenia biznesu, instytucje sektora B+R oraz podmioty, w skład których wchodzi głównie przedstawiciele władz publicznych, głównie samorządowych. Jednak chociaż z badania PARP wynika, że instytucje należące do sfery B+R stanowią 8% podmiotów będących uczestnikami klastrów, głębsza analiza powiązań pomiędzy sfera biznesu i nauki wskazuje na to, że klastry działające w Polsce charakteryzują się minimalnym udziałem sektora naukowo-badawczego w realizowanych w ramach struktur kluczowych projektach [14].

Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości wyróżnia cztery grupy barier rozwoju struktur klastrowych: systemowe, instytucjonalne, rynkowe oraz mentalne.

Rozwój klastrów i inicjatyw klastrowych zależy od wielu działań, instrumentów i narzędzi ukierunkowanych na wspieranie oraz wzmacnianie rozwoju określonego klastra.

Polityka klastrowa, której celem jest rozwój klastrów posiada wiele narzędzi i instrumentów. Można ją przedstawić w wąskim oraz szerokim ujęciu [16]:

- ujęcie wąskie – obejmuje wspieranie tzw. inicjatyw klastrowych oraz koordynatorów klastrów, których funkcjonowanie przyczynia się do rozwoju danego skupiska firm. Działanie tych instytucji przyczynia się do bardziej skoordynowanego wykorzystania dostępnych polityk oraz instrumentów;

- ujęcie szerokie – obejmuje wykorzystywanie wielu różnych polityk i instrumentów, które w jednolity sposób wspierają i wzmacniają rozwój podmiotów skupionych w klastrze. Poprzez odpowiednie instrumenty takie ujęcie wpływa np. na powstanie regulacji sprzyjających rozwojowi klastra.

Warunkiem efektywnego prowadzenia polityki innowacyjnej jest stworzenie sprawnie działającego systemu instytucyjnego w celu umiejętnego koordynowania działań innowacyjnych na szczeblu regionalnym i krajowym [17]. Z rozwojem regionalnego systemu innowacji ściśle powiązane jest pojęcie klastra, a jednym z najistotniejszych korzyści z klastrów jest ich wpływ na zwiększanie innowacyjności przedsiębiorstw, dlatego są one często zarówno w teorii jak i praktyce postrzegane jako istotne narzędzie wzmacniania innowacyjności polskiej gospodarki.

Zdanie koordynatorów klastrów jest bardzo ważne, ponieważ to oni są inicjatorami projektów skierowanych na rozwój i unowocześnienie działalności klastra, który jest instytucjonalnym narzędziem wzmacniania innowacyjności polskiej gospodarki. To oni zabiegają o pozyskiwanie środków finansowych na realizację projektów innowacyjnych, utrzymuje kontakty z władzami regionalnymi i zewnętrznym otoczeniem klastra. „Obecność koordynatora (lidera) powinna być postrzegana jako funkcja związana z działaniami logistycznymi w klastrze. Polega ona na koordynowaniu wszystkich prac, kierunków rozwoju klastra, kształtowaniu firm partnerstwa między uczestnikami i realizacji szeregu innych działań. Jest to szczególnie istotne właśnie w sytuacji, gdy łączą się podmioty, które dotąd ze sobą konkurowały i powstaje między nimi bariera nieufności” [18].

Dlatego godne podkreślenia są wyniki badań przeprowadzone przez A. M. Kowalskiego [19] mające na celu oceny wpływu klastrów na innowacyjność przedsiębiorstw w Polsce przeprowadzone wśród koordynatorów inicjatyw klastrowych oraz funkcjonujących w nich przedsiębiorstw, z wykorzystaniem metody CATI (*Computer Assisted Telephone Interview*), czyli wspomaganego komputerowo wywiadu telefonicznego oraz metody CAWI (*Computer Assisted Web Interviewing*), czyli wspomaganego wywiadu internetowego. W badaniu wzięło udział 50 koordynatorów z całej Polski, których poproszono o ocenę funkcjonowania nadzorowanych przez nich inicjatyw klastrowych. Forma organizacyjno – prawna badanych inicjatyw to:

- 10% - formalna, określona umową wielostronną z ustaleniem struktury wykonawczej i koordynacji funkcjonowania;
- 19% - formalna, określona umową wielostronną bez struktury wykonawczej i koordynacyjnej;
- 31% - nieformalna, oparta na wyrażeniu woli partnerskiej współpracy;
- 40% - w postaci stowarzyszenia.

Zgodnie z teoretycznymi założeniami koncepcji klastrów, ich struktura jest zbudowana na podstawie modelu potrójnej helisy (spirali; *triple-helix concept*), co oznacza, że składa się ona z

przedsiębiorstw, podmiotów naukowych i badawczych oraz władz publicznych. Do struktur klastrowych należą również inne instytucje pomocnicze i wspierające np. parki naukowo-techniczne (38% inicjatyw klastrowych), parki przemysłowe (26%), centra transferu technologii (24%), inkubatory przedsiębiorczości (18%). Według koordynatorów biorących udział w omawianym badaniu ankietowym najczęściej wskazanymi uczestnikami inicjatyw klastrowych są przedsiębiorstwa (100%), jednostki naukowe/uczelnie (88%), a najrzadziej cechy rzemieślnicze (4%). Wśród podmiotów naukowych, które uczestniczą w inicjatywach klastrowych w Polsce, według ankietowanych najczęściej występują jednostki specjalizujące się w zarządzaniu i marketingu. Najmniejszą grupę stanowią jednostki naukowe specjalizujące się w fizyce, obróbce powierzchni oraz budownictwie.

W kwestii rodzaju podmiotów pełniących rolę koordynatora inicjatyw klastrowych w Polsce uznano, że najczęściej instytucja zarządzająca inicjatywą klastrową ma formę stowarzyszenia.

Według A.M. Kowalskiego najczęściej podejmowanymi działaniami w inicjatywach klastrowych są:

- organizowanie seminariów, warsztatów lub szkoleń dla pracowników podmiotów należących do klastra (90%),
- współpraca z lokalnymi szkołami zawodowymi i uczestnikami (86%),
- działania marketingowe mające na celu promocję marki klastra (80%),
- opracowanie strategii rozwoju klastra oraz planu jej wdrożenia, dostęp do zewnętrznych źródeł informacji specjalistycznej czy wspólne uczestnictwo w targach (70%),
- budowa sieci współpracy między biznesem a nauką (68%).

Do najczęściej planowanych przez koordynatorów inicjatyw klastrowych należą:

- utworzenie instytucji wspierającej transfer technologii z podmiotami zewnętrznymi, nienależącymi do klastra (38%),
- utworzenie instytucji wspierającej transfer technologii między członkami klastra (32%),
- specjalistyczne usługi zaplecza B+R dla członków klastra, opracowanie nowych technologii, badania i testy produktów klastra (30%),
- tworzenie lokalnego łańcucha podażowego dla przedsiębiorstw, mającego na celu m.in. szybszy dostęp do materiałów produkcyjnych i możliwość wyboru dostawcy, niższy koszt transportu (30%),
- zakup wiedzy i technologii na potrzeby klastra oraz wspólne uczestnictwo w targach (po 24%).

Ważnym elementem polityki innowacyjnej na poziomie unijnym, narodowym i regionalnym jest wspieranie klastrów. Najczęstszym źródłem wsparcia publicznego były granty naukowe i badawcze, o które aplikowało 60% klastrów, z czego wsparcie otrzymało 24%. O wsparcie innych programów aplikowało 56% klastrów z czego odmówiono wsparcia 34% a 22% otrzymało wsparcie. Wnioski w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki oraz Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka złożyło 48% badanych inicjatyw klastrowych, jednak tylko 8% uzyskało wsparcie. Małą popularnością charakteryzuje się wsparcie z Regionalnych Programów Operacyjnych – aplikowanie 42%, wsparcie uzyskało 16%. Innym źródłem wsparcia finansowego były Inicjatywy unijne np. INTERREG, Equal, o które ubiegało się 34% zainteresowanych klastrów, a wsparcie otrzymała ponad połowa.

Podsumowanie. Na podstawie analizy wyników projektów badawczych zorientowanych na klastry w Polsce można stwierdzić, że są one fragmentaryczne i, niestety charakteryzują się nie do końca uporządkowanym aparatem pojęciowym. Badania dotyczące klastrów jako narzędzia wzmacniającego innowacyjność polskiej gospodarki mają istotne znaczenie w kontekście identyfikacji priorytetów polityki gospodarczej, która powinna być w większym stopniu ukierunkowana na innowacje a także wspieranie współpracy między przedsiębiorstwami, instytucjami naukowo-badawczymi, i władzami publicznymi.

Polityka klastrowa, której celem jest rozwój klastrów posiada wiele narzędzi i instrumentów. W celu skutecznego kształtowania oraz wdrażania systemu wspierania klastrów w Polsce występuje szereg programów określających kierunki polityki ich rozwoju. Rozwój klastrów i inicjatyw

klastrowych zależy od wielu działań, instrumentów i narzędzi ukierunkowanych na wspieranie oraz wzmacnianie rozwoju określonego klastra.

Dla wzrostu gospodarczej konkurencyjności regionów istotna jest współpraca pomiędzy przedsiębiorstwami a przedstawicielami środowisk naukowych oraz samorządem terytorialnym. Klastry stwarzają doskonałe warunki do wzmacniania takiej współpracy.

References

1. Oziębło M. *Rola klastrów w innowacyjności uczestniczących w nich przedsiębiorstw* (w:) Modzelewski E. Zeszyty Naukowe 2/2015 Almamer Szkoła Wyższa, Warszawa 2015, s.342 (in. Pol.).
2. Runiewicz-Wardyn M., *Dynamika przemysłów wysokich technologii a rozwój klastrów wiedzy na przykładzie klastra Route 128*, Master of Business Administration 4/2011(114) Copyright by Akademia Leona Koźmińskiego, Warszawa 2011, s.48 (in. Pol.).
3. *Klastry w Polsce Katalog*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012, s. 7; <http://www.pi.gov.pl> (Accessed: 11.07.2016).
4. Runiewicz-Wardyn M., *Dynamika przemysłów wysokich technologii a rozwój klastrów wiedzy na przykładzie klastra 128*, „Master of Business Administration 4/2011(114), Copyright by Akademia L. Koźmińskiego, s.48 (in. Pol.).
5. Lundvall B.A., *National Systems of Innovation: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning*, Pinter, London 1992, s.9 (w:) Guzdek S., *Wpływ klastry na innowacyjność przedsiębiorstw*, (w:) Przybylska K. (red.nauk.) *Uwarunkowania innowacyjności polskich przedsiębiorstw*, PWN, Warszawa 2014, s.165 (in. Pol.).
6. Dane za katalogami klastrów z 16 województwach, wydanymi przez PARP 2011-2012 (w:) *Klastry w Polsce Katalog*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012, s.8-9 (in. Pol.).
7. Główny Urząd Statystyczny *Urząd Statystyczny w Szczecinie, Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2010-2012*, Informacje i opracowania statystyczne, Warszawa 2013, s. 7, s.94-96; http://www.stat.gov.pl/gus/nauka_teknika_PLK_HTML.html (Accessed: 10.10.2015).
8. Guzek S., *Wpływ klastrów na innowacyjność przedsiębiorstw* (w:) Przybylska K, *Uwarunkowania innowacyjności polskich przedsiębiorstw*, PWN, Warszawa 2014, s.164 (in. Pol.).
9. Badowska S., *Determinanty i efekty rozwoju innowacyjnego przedsiębiorstwa w gospodarce opartej na połączeniach kooperacyjnych, sieciach i klastrach* (w:) Boguszewicz – Kreft M., Rozkwitalska M. (red.nauk) , *Nowe koncepcji w zarządzaniu organizacją wobec wyzwań otoczenia*, Prace Naukowe Wyższej Szkoły Bankowości w Gdańsku, T.22, CeDeWU, Warszawa 2013, s.329 (in. Pol.).
10. *Kierunki rozwoju klastrów w Polsce*, Ministerstwo Gospodarki, Departament Rozwoju Gospodarki;<http://www.mg.gov.pl/Wspieranie+przedsiębiorczosci/Wspieranie+finansowe+i+inwestycje/Klastr/Polityka+rozwoju+klastrow> (Accessed: 24.10.2015).
11. *Strategia Rozwoju Kraju 2020*. Projekt Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011, s.65 (w:) J. Socińska, *Polityka klastrowa w Polsce do 2020 roku* (w:) Pokusy T. (red. nauk.) *Zarządzanie logistyczne – procesy, koncepcje, narzędzia*, Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu, Opole 2013, s. 259-260 (in. Pol.).
12. Dzierżanowski M., *Kierunki i założenia polityki klastrowej w Polsce do 2020 roku. Rekomendacje grupy roboczej ds. polityki klastrowej*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012, s. 24 (in. Pol.).
13. Por. *Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2011-2020*, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Warszawa 2010 (in. Pol.).
14. Pilarska Cz., *Klastry Doświadczenia Polski i innych krajów Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2013, s. 73-74 (in. Pol.).
15. Strykiewicz T., Dyba W, *Organizacja przestrzenna i funkcjonowanie klastrów w województwie wielkopolskim*, Publikacja na podstawie ekspertyzy wykonanej na zlecenie Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego, Poznań, marzec 2014, s.56 (in. Pol.).
16. Dzierżanowski M., *Kierunki i założenia polityki klastrowej w Polsce do 2020 roku. Rekomendacje grupy roboczej ds. polityki klastrowej*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2012, s. 16 (in. Pol.).
17. Dolińska M., *Innowacje w gospodarce opartej na wiedzy*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2010, s.49 (in. Pol.).
18. Kaźmierski J., *Logistyka a rozwój regionu*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Rozprawy habilitacyjne Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2009, s.187 (in. Pol.).
19. Kowalski A.M., *Znaczenie klastrów dla innowacyjności gospodarki w Polsce* , Oficyna Wydawnicza, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2013, s.218-227 (in. Pol.).

ОЗЕМБЛО Малгожата

ад'юнкт,
факультет логістики,
Військова технологічна академія
імені Ярослава Домбровського,
м. Варшава, Польща

КЛАСТЕРИ ЯК ІНСТИТУЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ЗМІЦНЕННЯ ІННОВАЦІЙНОСТІ ПОЛЬСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ

Проблема. Як показують теоретичні та емпіричні дослідження, кластери стають поширеним інституційним інструментом забезпечення інноваційного розвитку польської економіки. Підприємці все більше усвідомлюють важливість кластерів у розвитку інновацій, саме кластери стають ключем до їх ринкового успіху.

Метою наукової статті є визначення ролі та значення кластерів як інституційних інструментів зміцнення інноваційності польської економіки.

Результати. Сучасна модель інноваційних процесів (системних, інтерактивних), в яку вписується концепція кластерів, як найважливіше джерело інновацій, забезпечує зв'язок між суб'єктами з різними типами знань та інтерактивне навчання. Польща забезпечує сприятливі умови для розвитку інноваційності та підприємництва. В країні спостерігається динамічний кількісний розвиток об'єднань суб'єктів господарювання під назвою кластери. З'явилася низка навколобізнесових установ, метою яких була підтримка представників бізнес-сектору і науки в реалізації різного типу бізнесових та дослідно-експериментальних проектів. Співпраця в рамках кластерної ініціативи є найбільш поширеною у компаніях з кількістю співробітників 250 або більше осіб. Найрідше співробітництва в рамках кластерної ініціативи зустрічаються на підприємствах із зайнятістю від 10 до 49 осіб. У кластерній співпраці відзначилися промислові підприємства, які займаються виробництвом тютюнових виробів (66,7%). У сфері послуг найбільш поширеною кластерна ініціатива була у поштової та кур'єрській діяльності (40%), а найменш – у діяльності щодо зберігання готової продукції та транспортних послугах (5,3%).

Наукова новизна. Дістали подальшого розвитку теоретико-методичні та практичні підходи до ефективного формування та впровадження системи підтримки кластерів у Польщі, зокрема, розроблено низку програм, які визначають напрями політики їх розвитку. Діяльність кластерів базується на ринково-партиципацийній моделі, що означає провідну роль приватного сектору в ініціюванні, фінансуванні та управлінні. Важливими з точки зору формування кластерів є ефективні дії їх координаторів, бо саме останні є ініціаторами проектів, спрямованих на розвиток і модернізацію діяльності кластера. Вони дбають про отримання фінансових коштів на реалізацію інноваційних проектів, підтримують контакти з регіональними органами влади та зовнішнім середовищем кластера.

Висновки. На підставі аналізу результатів дослідницьких проектів, які зорієнтовані на кластери у Польщі, можна стверджувати, що вони є фрагментарними і характеризуються не до кінця впорядкованим понятійним апаратом. Дослідження кластерів як інструмента зміцнення інноваційності польської економіки має важливе значення у контексті ідентифікації пріоритетів економічної політики, яка повинна більше орієнтуватися на інновації, а також підтримку співпраці між підприємствами, науково-дослідними закладами та державними органами влади. Розвиток кластерів і кластерних ініціатив залежить від низки заходів, інструментів і засобів, здійснених їх координаторами і спрямованих на підтримку і зміцнення розвитку конкретного кластера. Для підвищення економічної конкурентоспроможності регіонів важливою є співпраця між підприємствами та представниками наукових осередків і органів місцевого самоврядування. Кластери створюють досконалі умови для зміцнення такої співпраці.

Ключові слова: кластер, інноваційність, кластерна ініціатива, «навколобізнесові» установи, кластерна політика, інституційні інструменти зміцнення інноваційності економіки, приватне співфінансування розвитку кластерів, координатор кластерних ініціатив.

Одержано редакцією: 25.07.2019
Прийнято до публікації: 09.10.2019